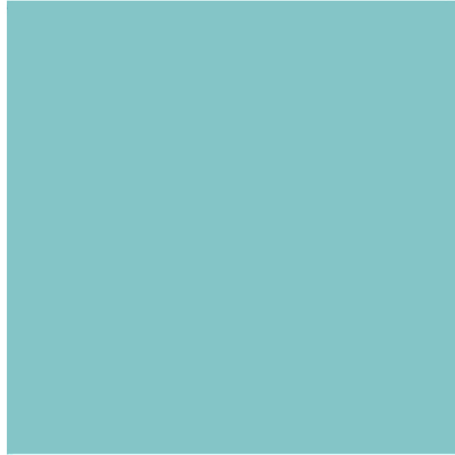

Ol niingon gotonas – Monikulttuurisuus Rauman varhaiskasvatuksessa -käsikirja

Monikulttuurisuus Rauman varhaiskasvatuksessa -käsikirja

Työryhmä

Jaana Ahvenjärvi, Taija Blåfield, Pirjo Heino,
Jaana Kantonen, Tiina Koivunen, Eeva Koskinen,
Leila Laaksonen, Riikka Laine, Sanna Lehmuskallio,
Miika Lehtonen, Outi Sinkkilä-Salmi, Päivi Tiesmaa

Työryhmä asetettiin loppuvuodesta 2013

Ensimmäinen painosversio elokuu 2014

Julkaisija Rauman kaupungin kasvatus- ja opetustoimi

Taitto Elisa Anttonen

Kansi Joonas Aitonurmi

Paino Rauman kaupunki

Ol niingon gotonas – Monikulttuurisuus Rauman varhaiskasvatuksessa -käsikirja

SISÄLLYS

Johdanto	4
Päivähoidon aloitus ja yhteistyö vanhempien kanssa	5
Monikulttuurinen varhaiskasvatus käytännössä	6
Arjen päiväjärjestys	6
Varusteista kertominen	6
Päivähoidon hygieniakäytännöstä kertominen	6
Ruokailusta kertominen	6
Ulkoilu	6
Juhlat	7
Kommunikaation tukeminen	7
Lapsi sairastuu	7
Kielen opettamisen huoneentaulu	8

SISÄLLYS

Suomi toisena kielenä (s2) -opetus päivähoitossa ja esiopetuksessa	9
Suomen kielen oppiminen	9
Kuvien käyttö työvälineenä	9
Sanoittaminen työvälineenä	9
Perushoitotilanteet	10
Päiväjärjestys- sekä siirtymätilanteet	10
Ruokailutilanteet	10
Lepohetkitilanteet	10
Materiaalia ja arkipäivän ideoita	11
Suomen kielen oppimisen havainnointi ja arviointi	13
Tuki henkilöstölle	14
Moniku ja Ol niingon gotonas –materiaalit	14
Koulutus	14
Mentorit ja S2-opettaja	14

SISÄLLYS

Käsitteitä	15
Pakolaisena saapuvien mahdollisia erityiskysymyksiä	17
Lasten mahdolliset katastrofileikit	18
Pakolaisuus ja perheen kokoamat haasteet perherooleissa	19
Toista kieltä äidinkielenään puhuvien lasten kielenkehityksen seuranta	20
Lapsen kielenkehityksen arvioinnista	20
Toista kieltä puhuvien lasten kielenkehityksen arvioinnista	21
Kielenkehityksen arvioinnissa käytettäviä menetelmiä	21
Lapsen kielenkehityksen monipuolinen seuranta luonnollisissa toimintatilanteissa	21
Luonnollisten ja järjestettyjen leikkitalanteiden seuranta nauhoitus	21
Testit ja kartoitukset kuten Kettu testi	22
Monikielisyys ja eräitä kielellisiä erityispulmia ja -haasteita	22
Eräitä mahdollisia puheen- ja kielenkehityksen haasteita toista kieltä äidinkielenään puhuvilla	23
Kuulon poikkeamat	23
Suomen kielen sanavaraston niukkuus	23
Äännevirheet ja puheen epäselvyys	23
Kielellinen erityisvaikeus (SLI) [aikaisemmin dysfasia]	23
Sosiaalinen arkuus	24
Monikielisten lasten kielellisestä kuntoutuksesta	24

SISÄLLYS

Linkkejä tarvittaviin lomakkeisiin, esitteisiin sekä materiaaliin	25
Lähteet ja kirjallisuutta	26
Tulkkipalveluiden käyttö	28
Linkkejä lisätietoon erilaisista kulttuureista	29
Linkkejä lisätietoon toista kieltä äidinkielenään puhuvien suomenkielen tukemiseen sekä monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen	30

MONIKULTTUURISUUS RAUMAN VARHAISKASVATUKSESSA –KÄSIKIRJA

Raumalainen motto kaupungin sisääntuloteiden varsilla "Ol niingon gotonas", "ole niin kuin kotonasi", korostaa Rauman pitkää historiaa muualta tänne tulevien kohtaamisessa ja mutkattomassa, "luanikkaassa", rinnakkaiselossa heidän kanssaan. Rauma on vanha merikaupunki ja täältä on myös jo varhain lähdetty tutustumaan muihin maihin ja -kulttuureihin. Onpa Rauman oma kielikin "Rauman giäl" yksi historiallinen tulos monikulttuurisuudesta, siitä miten vanhaa ruotsia ja suomea puhuvat loivat itselleen yhteisen kielen lainaten kieleensä ilmauksia myös muista kielistä, erityisesti merikulkuun liittyvissä sanoissa ja sanonnoissa.

Nyt kädessäsi oleva varhaiskasvatuksen "Ol niingon gotonas" -käsikirja on osa tätä jatkumoa, se esittelee niitä periaatteita, tapoja ja menetelmiä millä tämän päivän maailmassa näitä samoja periaatteita voidaan toteuttaa, tukea ja edistää sekä kehittää kaupungistamme Raumasta meille kaikille täällä asuville hyvä paikka elää ja olla.

Tämä käsikirja on laadittu toista kieltä äidinkielenään puhuvien lasten kasvatustyön tueksi Rauman varhaiskasvatukseen. Tämän kirjasen tarkoitus ei ole olla kaikenkattava ohjeistus, vaan lähtökohta ja tuki monikulttuurisen varhaiskasvatuksen aloittamiseen sekä suomea toisena kielenä puhuvien suomenkielen oppimisen tukemiseen. Käsikirja sisältää ohjeistusta siitä miten toimia kun lapsiryhmään tulee toista kieltä äidinkielenään puhuva lapsi.

Käsikirjan ohella käytössäsi on Raumalla ja muualla laadittuja sekä kaupallisia että ei-kaupallisia materiaaleja työn tueksi.

Käsikirjan liitteeksi on laadittu myös varhaiskasvatuksen lomakkeistoa muun muassa kielen oppimisen arviointiin sekä päivähoitoa että esiopetusta koskevien lomakkeiden versioita muilla kielillä.

PÄIVÄHOIDON ALOITUS JA YHTEISTYÖ VANHEMPIEN KANSSA

Kun perhe saa tiedon päivähoitopaikasta, päiväkotinimeä yhteistyöstä vastaavan opettajan, joka ottaa perheen vastaan.

Perhe kutsutaan tutustumaan ennen päivähoitoaloitusta päiväkotiin. Tutustumiseen on hyvä varata ainakin 2-3 päivää. Henkilökunta on valmistautunut vastaanottamaan uuden lapsen ja etukäteen selvittänyt lapsen kulttuuristaustaansa liittyviä asioita, jotka on hyvä tietää. Ryhmän opettaja toimii vastuuhenkilönä. Annetaan perheelle kokemus, että heidän kulttuuriinsa suhtaudutaan myönteisesti.

Ensimmäisessä tapaamisessa annetaan perheelle lomakkeet; Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, Vanhempainarvio lapsen kielen tasosta, Päiväjärjestys (päivittäin toistuva perusrunko: aamupala, toimintahetki, ulkoilu, ruokailu, lepoaika, välipala ja ulkoilu) sekä mitä päiväkodissa pitäisi olla mukana. Päiväjärjestys on hyvä kuvittaa.

Aloituskeskustelu sovitaan tutustumisjakson toisena päivänä. Keskusteluun on varattava aikaa ja tulkit. Keskustelussa käytetään apuna kuvia, valmiiksi käännettyä materiaalia ja tietoa varhaiskasvatuksesta. Täytetään lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ja käydään läpi Arjen käytännöt sekä lapsen terveydentila-lomake.

Vanhempainillat voidaan korvata perheilloilla. Niihin osallistuvat molemmat vanhemmat sekä mahdollisesti sisarukset. Näin mahdollistetaan perheen jäsenten osallistuminen ja osoitetaan heille käytännön keinoin, millaista päivähoito on. Illat ovat toiminnallisia ja sisältävät myös informaatio-osuuden. Tulkkipalvelu tilataan tarpeen mukaan.

MONIKULTTUURINEN VARHAISKASVATUS KÄYTÄNNÖSSÄ

Arjen päiväjärjestys

Saapuminen päiväkotiin; vanhemmille kerrotaan aukioloajoista ja annetaan päiväkodin, ryhmän sekä johtajan yhteystiedot, samassa mainitaan tekstiviestien käytöstä yhtenä tärkeänä viestintätapana lapsen ryhmässä. Vanhemmille kerrotaan, että heillä on velvollisuus ilmoittaa lapsen poissaoloista sairauden tai vaapaapäivien osalta. Vuorohoidossa kerrotaan työvuorojen ilmoittamiskäytännöistä.

On hyvä mainita vakuutuksista, sekä siitä, että se velvoittaa vanhempia ilmoittamaan henkilökunnalle lapsen saapumisesta/lähtemisestä päiväkotiin. Kerrotaan päivähoiton yhteistyötahoista sekä mitä luottamuksellisuus ja vaitiolovelvollisuus tarkoittavat.

Lapselle näytetään oma nimetty ja kuvitettu naulakko-paikka (vältetään tarvittaessa koira, kissaa, sikaa, lehmää, vuohta) sekä sadevaatteiden säilytyspaikka. (Olisi tärkeää että lapsen nimi näkyy myös omalla kielellä / kirjaimistolla kirjoitettuna jossain.)

Vessat näytetään fyysisesti ja selitetään miten käytännössä toimitaan eri-ikäisten lasten kanssa. Päivähoidossa on aina aikuisen apu saatavilla. Voidaan opettaa vessapaperin käyttö, korostetaan käsien pesun tärkeyttä. Kerrotaan vaippa- sekä pottikäytännöstä. Arjen päiväjärjestys on hyvä kertoa kuvin.

Varusteista kertominen

Kerrotaan sisä- ja ulkovaatteista sekä varavaatteiden, vaippojen yms. tarpeesta. Näytetään sää-, lämpötila- ja vaatekuvin miltä Suomen säihin sopivat vaatteet näyttävät. Selitetään sisätossujen, kumisaappaiden, omien tuttien, tuttipullojen, kertakäyttövaippojen, unilulujen yms. tuominen kotoa päiväkotiin.

Laitetaan likaiset vaatteet pesupussiin kotiin ja kerrotaan perheelle käytännöstä. Kerrotaan ja näytetään miten kaikkiin asusteisiin tulee kirjoittaa lapsen oma nimi.

Päivähoidon hygieniakäytännöistä kertominen

Kerrotaan käsien pesusta päiväkotiin tullessa ja kotiin lähtiessä (vanhemmat huolehtivat) sekä wc-käyntien

jälkeen ja ennen ruokailua.

Ruokailusta kertominen

Vanhemmille kerrotaan ruokailutilanteesta sekä suomalaisesta ruuasta. Ruokalista löytyy päiväkodista sekä internetistä. Ruokalista on hyvä kuvittaa. Selvitetään allergiat ja uskonnolliset ruoka-rajoitteet. (Ruoka-aineallergioihin tarvitaan terveydenhoitajan todistus). Lapselle opetetaan pikkuhiljaa myös suomalaisia pöytätapoja.

Huom. Monessa kulttuurissa maito ei ole ruokajuoma, ja haarukan sekä veitsen käyttö on vierasta. Ruokailutilanne kotona voi olla aikuisen avustama ja ruokailussa voidaan toimia yhteisöllisesti esim. jaetaan ruokalautanen.

Ulkoilu

Vanhemmille kerrotaan päivittäisestä ulkoilusta ja sen kestosta. Päivähoidossa ulkoillaan lähes säällä kuin säällä ja mainitaan myös ulkoilun terveysvaikutteista sekä tarvittavasta vaatetuksesta eri vuodenaikoina.

Päivähoidossa on aina
aikuisen apu saatavilla.

Juhlat

Kerrotaan vanhemmille Suomessa ja päiväkodissa vietettävistä juhlista sekä niiden viettotavoista. Esim. Joulukirkosta tai kuvaelmasta kerrotaan tapahtuman sisältö ja miten uskontoa siellä käsitellään, ja että kirkossa voi käydä uskontoa harjoittamatta. Suomessa kristillisyyden on osa kulttuuria ja kaikille on vapaaehtoisuutta osallistua/olla osallistumatta juhlallisuuksiin. Kerrotaan suomalaisista syntymä- ja nimipäiväjuhlista (aina tarvittaessa käytetään tulkkipalvelua).

Kunnioitetaan toista kulttuuria/maata ja nostetaan esiin sen hyviä puolia. Vanhemmilta kysytään heidän juhlistaan ja niitä vietetään mahdollisuuksien mukaan.

Kommunikaation tukeminen

Tuetaan ryhmässä lasten välistä vuorovaikutusta eri tavoin. Aikuinen voi monesti joutua käymään lapsen kanssa läpi uusia tilanteita "kädestä pitäen". Leikkitalanteissa aikuinen on tukena, nimeää esineitä ja asioita, auttaa leikissä. Aikuinen kannustaa lapsia leikkimään yhdessä sekä nostaa esille lapsien vahvuudet leikeissä.

Vanhemmille ja lapsille havainnollistetaan päiväjärjestys ja ruokalista kuvina. Tiedotteet koteihin kuvitetaan mahdollisuuksien mukaan ja tekstisisältö on useimmiten tärkeää käydä vanhemman kanssa läpi myös haku- tai tulotilanteessa tms. Lapselle voi tehdä ns. koti-tehtävävihon, jossa on kuvitettu sanoja, joita päivän aikana on käyty läpi. Tämä helpottaa sanojen oppimista sekä kertoo vanhemmille missä mennään.

Aikuisen innostava vuorovaikutus ja selkeä puhe ovat tärkeitä. Toistot, ja yhteisesti sovitut käsitteet antavat pohjaa, ja kuvien käyttö ehdottoman välttämätöntä. Opeteltujen sanojen siirtäminen arjen tilanteisiin opettajan tuella on tärkeää ja aikuisen tehtävänä on tehdä kieli "näkyväksi".

Lapselle annetaan mahdollisuus kuulla kieltä kaikissa päivän eri tilanteissa, siirtymätilanteet, perushoito, leikit ja pelit. Systemaattista ja johdonmukaista S2 -opetusta annetaan 2 - 3 kertaa viikossa.

Kiusaamiseen puututaan heti. Pidetään huolta, että lasta ei saa nimitellä, syrjiä leikeissä, vitsailla hänen puheestaan, perheestään tai ihonväristään. Aikuisen tehtävä on löytää lapselle tärkeitä asioita, joiden kautta hän saa tukea itsetunnon ja arvostusta ryhmän jäsenenä. Liikunta- ym. leikit, joissa kielitaitoa ei tarvita, luovat kontakteja luonnostaan.

Lapselle annetaan tilaa myös oman kielensä käytölle. Ryhmä voi opetella muutamia sanoja lapsen omalla kielellä. Tärkeintä on että lapsi uskaltaa ja pystyy ilmaisemaan itseään.

Lapsi sairastuu

Sairaana tai sairaudesta toipuvan lapsen paikka on kotona ja poissaolosta on velvollisuus ilmoittaa päiväkotiin. Päiväkotiin tullaan vasta kun lapsi pystyy olemaan mukana toiminnassa. On tärkeää myös tarkistaa lapsen vanhemmilta että lapsi on käynyt neuvolassa ja että perheellä on tieto suomalaisesta julkisesta terveydenhuollosta. Kts. liite esim. Rauman "Hyvinvoiva lapsi" -ohjeisto käännettynä ja suomeksi.

Kielen opettamisen huoneentaulu

- Kieltä harjoitellaan kaikissa arjen tilanteissa
- Luo oppimiselle iloinen ja myönteinen ilmapiiri.
- Käytä eleitä ja ilmeitä, ja ole itse innostunut
- Puhu selkeästi, mutta ei liioitellun hitaasti.
- Puhu aluksi lyhyitä lauseita ja tauota puhetta.
- Käytä oppimisen apuna kaikkia aistikanavia (koskettaminen, kuuntelu, visuaalisuus, jne.) =monikanavaisuus.
- Käytä asioista oikeita nimiä, ei esim. ”kurikset, vaan kurahousut”.
- Sopikaa käytettävien käsitteiden nimet (vrt. lapanen/kinnas)
- Havainnollista käsitteitä konkreettisilla esineillä ja kuvilla
- Muista toiminnallisuus.
- Mallita virheellinen puhe oikein
- Jos lapsi sanoo sanan tai nimeää asian virheellisesti, sano oikea sana oikeassa muodossa, esim. ”minä tahto kotileikki” ”Niin, sinä tahdot kotileikkiin leikkimään”.
- Ota huomioon lapselle merkitykselliset ja tutut asiat.
- Pyri siihen, että lasten välille (itseäsi unohtamatta) syntyy myönteinen vuorovaikutus.
- Tarkista ymmärtäminen usein ja monella eri tavalla.
- Luo lapselle mahdollisuus käyttää opittavaa asiaa/käsitettä useassa eri tilanteessa ja ympäristössä.
- Anna oppimiselle aikaa. Muista kertaaminen, sillä kielen oppimiseen tarvitaan paljon toistoja.
- Kehu, kannusta ja anna myönteistä palautetta!

Lähde: Monikulttuurisuus Kuopion päivähoitossa 2013

Suomen kielen oppiminen

Toisen kielen opetuksessa tärkeää on toiminnallisuus ja leikinomaisuus. Kaikkein tärkein opetusmateriaali on **puhuttu kieli**, jota voi tehostaa ilmein ja elein (tukiviittomat). Parasta harjoitusta ovat vuorovaikutustilanteet toisten lasten kanssa, aluksi tietysti aikuisen avustamana sekä monipuolinen vuorovaikutus aikuisten kanssa. Konkretisoi opetus tekemisen, leikkien, kuvien, erilaisten materiaalien, tavaroiden tai vaikkapa värien avulla. Asioita nimetään jatkuvasti sekä suunnitelmallisesti ja tekemistä sanoitetaan sekä mallinnetaan elein.

Ryhmässä määritellään kuka vastaa lapsen S2-opetuksesta ja koordinoi ja arvioi opetuksen toteutumista. Huom! Kaikki ryhmässä osallistuvat S2 opetukseen.

Jokainen vuorovaikutustilanne lapsen kanssa ja lasten kesken ON kielen oppimistilanne.

Kuvien käyttö työvälineenä

Kuvien käyttäminen opetuksessa lisää lapsen tasa-arvoista vuorovaikutusta ja osallisuutta ryhmässä (esim. tilanteita kuvaavat kortit, ruoka- ja pukeutumiskortit, toiminnalliset kuvat, joita löytyy mm. Pa-

punetin sivuilta tai Boardmaker-ohjelmalla tehdyt PCS-kuvat, myös Microsoft Word tarjoaa Clipart-kuvia). Myös esimerkiksi "Junior Alias" -peli on hyvä materiaali opetukseen. Rauman kaupungin S2-oppimateriaalista löydät valmista (PDF-muotoista) materiaalia helposti tulostettavassa muodossa eri taroituksiin.

Sanoittaminen työvälineenä

Leikeissä aikuisen rooli korostuu. Aikuinen on se, joka sanoittaa esineitä, edistää leikkiä kertomalla mitä leikissä tapahtuu. Sanoittaminen on erittäin tärkeää niin arkisissa tilanteissa kuin leikeissäkin. Sanoita lapsen leikkiä käyttäen kuvailevaa kommentointia. Näytä elein sama, mitä sanot. Kuvaile esineitä, asioita, muotoja, värejä, luokkia ja määriä lapsen leikissä.

- "Sinulla on punainen ja keltainen rekka."
- "Rivissä on: yksi, kaksi, kolme dinosaurusta."
- "Nyt neliönmuotoinen lego on kiinni pyöreässä legossa."
- "Tuo juna on pidempi kun rata."
- "Sininen palikka on keltaisen neliön vieressä ja purppura kolmio on punaisen kolmion päällä."

Nimeä lapselle myös tunteita ja sosiaalisia taitoja kuten jakaminen, vuorottelu, vuoron odottaminen, pyy-

täminen, kysyminen ym. Sekä kärsivällisyyttä, rauhallisuutta, sinnikkyyttä ja keskittymistä. Käytä lauluja, loruja ja riimejä, joiden avulla lapsi oppii ääntämistä, tuplakonsonanteja ja -vokaaleja sekä yksittäisiä sanoja. Lauluja on helppo muistaa, ja lapsi saa kokemuksen kielen osaamisesta.

Voit lukea pelkkiä kuvakirjoja tai kirjoja, joissa on vain vähän tekstiä sekä kysellä ja kertoa kirjan kuvista sekä keksiä tarinoita yhdessä lasten kanssa. Saduttaminen ja digisaduttaminen (satujen nauhoitus) ovat myös hyviä keinoja kielenoppimisen tukemiseen.

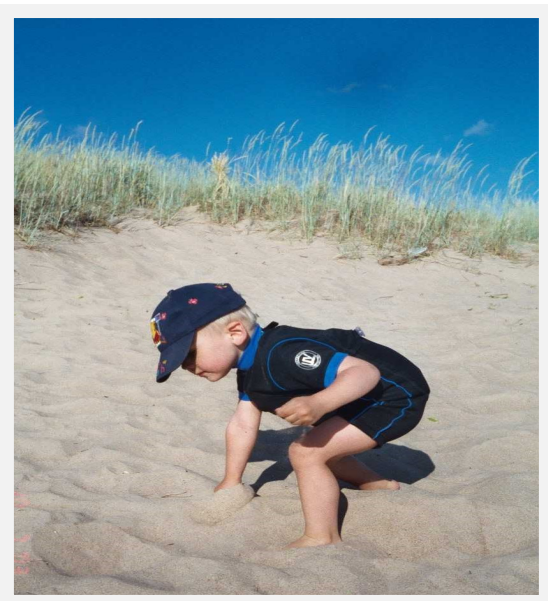
Matematiikan puheessa käytetään paljon yleiskielen sanoja ja ilmauksia, mutta matematiikassa on myös omia ilmauksia ja käsitteitä, joihin lapsi ei arjessaan helposti törmää. Tämä pitää muistaa ettei matemaattinen puoli jää syrjään opetuksessa. Matematiikan sanoja esim.

- enemmän / vähemmän
- yhtä monta
- kokonainen / puolikas
- yhtä paljon
- lukujonotaidot
- symbolitaidot
- lukumäärä
- seuraava / edellinen
- ensimmäinen, toinen, kolmas..

Perushoitotilanteet

Päiväjärjestys- sekä siirtymätilanteet

Päiväjärjestyskuvien avulla lapselle on helpompi selvittää päivän kulkua, jolloin hän voi ennakoida tulevia tapahtumia. Päiväjärjestyskuvien tulisi olla sellaisella seinällä, josta lapsi sekä vanhemmat näkevät sekä tämän päivän että huomisen toiminnan helposti. Näin lapsi voi käydä tulevat tapahtumat lävitse myös *vanhempansa kanssa omalla kielellään*. Päiväjärjestyskuvat käydään tietysti yhdessä läpi suomenkielellä esim. aamuhetkellä. Samassa tilanteessa voidaan katsoa ryhmän lapsien kuvia ja vertailla, ketkä ovat paikalla ja näin samalla kerrata lasten nimiä.

Siirtymätilanteissa kuvat ovat hyvänä apuna *tehostamassa ja selventämässä puhetta*. Kuvat voivat olla digitaalisia piirroksia, valokuvia tai piirrettyjä kuvia. Aikuisen voi myös kuvittaa puhettaan tyhjälle paperille tai taululle puhuessaan.

- Kuvitettu päiväjärjestys
- Siirtymätilanteiden kuvat
- Kuvat eri leikkivälineistä ja -paikoista
- Kuvat pukeutumisjärjestyksestä sekä tarvittavista vaatteista
- Lapsen perheenjäsenten valokuvia lasten nähtävillä
- Käsiteltävän aihepiirin kuvia lasten nähtävillä

Ruokailutilanteet

- Tarkista mahdolliset allergiat ja ruokarajoitteet. Lapsella on oikeus saada omaa vakaumusta vastaavaa ruokaa. Ruuan tulee olla monipuolista.
- Ennen hoidon alkamista on tärkeää keskustella vanhempien kanssa siitä, että millaisia ruokia lapsi syö ja mitä juo ruuan kanssa kotona. Juoko maitoa ja, jos juo niin millaista maitoa. On myös hyvä tietää, että onko tuttipullo kotona käytössä.

- Hoidossa ruuat voivat olla hyvin erilaisia kuin kotona, totuttelu uusiin ruokiin ja makuihin tapahtuu vähitellen. Maistaminen on tärkeää. Ruokia on tärkeää nimetä. Ruoka-aineisiin voi käydä tutustumassa kaupassa.
- Ruokakuvat, esillä lapsille ja vanhemmille. Ruokalorit, elein tai kuvin tuetut. Ruokailutilanteessa lapselta vaaditaan kielenkäyttöä: nimetään aterimia, opetellaan kysymyksiä, kuten: Maitoa? Lisää maitoa? Saanko lisää maitoa? Vähän/paljon. Enemmän/vähemmän. Kaikki/kokonainen/puolet. Jne. ikätason mukaan.

Lepohetkitilanteet

- Vanhempien kanssa on tärkeä käydä alkukeskustelu, jossa keskustellaan lepothetkitilanteesta, jotta vanhemmat voivat kertoa siitä kotona lapselleen (*tulkaus aina tarvittaessa*).
- Lepohetken vaatuksesta/vaatettomuudesta kannattaa keskustella vanhempien kanssa. (Tytöt ja pojat nukkuvat samassa unihuoneessa)
- Mahdollisesti käytössä oleva oma unilelu tai rätsti voi auttaa tilanteissa.
- Lepohetkitilanteet voivat olla aluksi haasteellisia kunnes lapsi tottuu niihin ja niistä tulee rutiinia.

Materiaalia ja arkipäivän ideoita

- Kuvakirjat, joiden valinnassa on hyvä muistaa lapsen ikätaso ja selkeys
- Kuvasanakirjat ja sarjakuvat
- Sadut, tarinat, lorut, Papunetin pelisivujen selkosadut tietokoneella tai tabletilla
- Laulut, liikunta- ym. leikit, jolloin mukaan voi ottaa sanojen rytmittämisen tai ääneen laulamisen
- Aamu- sarjan kirja (suomen kielen kuvasanakirja) ja -tehtävät soveltuvat hyvin. Antaa perussanastorungon.
- Avainsanat -kirjan kuvien käyttö.
- ”Mamumuksut kirja” - kieli puhekieltä, mutta kuvat toimivat hyvin kerrottuna.
- Lauran päivä-kirjan avulla saa selville lapsen kielentaso. Millaisia päätteitä ja lauserakenteita hän osaa.
- Tarinan kerrontaa kuvien avulla. Järjestetään leikki-tilanteita, kuten kauppa-leikki, jotka tukevat arjessa vaadittavia taitoja ja kieltä.
- Oppimispelit (esim. Junior Alias, Arvaa kuka, Äänilotot, dialogi- ja kommunikatiopelit, Etana-peli, Eläin Domino, Monza)
- Muistipelit, Kim-leikit, piilota ja etsi leikit kuten Avaimen piilotus
- Taikapussit (esim. sisältönä leluja, esineitä, kuvia, loruja, väri- tai muotopaloja)
- Erilaiset pussit, joissa on kokonaisuuksia esim. perhe. Pussista löytyvät nuket, erilaisia leikkejä ja mahdollinen tehtävä koskien aihealuetta.
- Lausepeli (kuka tekee, mitä tekee ja missä tekee), loogiset tarinat ja –paritkortit
- Tunnekortit, värikortit
- Kuvakorttien lajittelu erivärisille kartonkialustoille (eläimet, astiat, vaatteet, vihannekset)
- Pihalla kortit, mm. keinu vai hiekkalaatikko - kortit, valokuvasuunnistus
- (Perus)muistipelikortit ja kuvaparit ovat erittäin käyttökelpoinen materiaali erilaisten aktiviteettien rakentamisessa.
- Taitettu arvuuttelupeli, jossa erilaisia opeteltavia asioita

- Hedelmäsalaattipeli, kuka vaihtaa paikkaa, banaanit, omenat ym. ja hedelmäsalaatti kaikki vaihtavat paikkaa.
- Lapsuuden monta kieltä - DVD
- Paperinuket ja vaatteet leikissä kun opetellaan vaatteita ym., nukkekodit ja LEGO - nukkeperhe ym.
- Pahvilaatikosta voi tehdä kodin, eläintarhan, maatilan jne...
- Teemaviikot. Aikuiset sopivat teeman kuten ulkoleikkivälineet ja niistä jutellaan sekä niitä nimetään ahkerasti n. viikon ajan.
- Kilstä löytyy hyvää materiaalia leikkeihin ja kuvia.
- Erilaisia sanoja taskulliseen noppaan esim. hiljaa, möreästi, punainen, sininen yms.
- AAC-ideoita käytössä kun kieli on vielä heikko jolloin konkreettiset esineet yhdessä kuvien kanssa voidaan leikkiä esim. Kim-leikkiä
- Kuvin tuettu leikki on materiaalina hyvä, tulee sanastoa ja kuvat tukevat leikkitalanteita.
- Lotto ja Bingo -pelit
- Retket lähiympäristöön ja esim. kauppaan, postiin, kulttuurikohteisiin, metsään ym.

Suomen kielen oppimisen havainnointi ja arviointi

- Vanhemmille annetaan tutustumistapaamisella tai aloituskeskustelussa: **Vanhempien arvio lapsen kotikielen tasosta** -lomake.
- Suunnitelma lapsen suomenkielen tukemiseen tehdään yhdessä henkilökohtaisen opetussuunnitelman yhteydessä. Suunnitelma pohjautuu vuosittain tehtävään työsuunnitelmaan, mutta sisältää lapsikohtaisesti **vuoden aikana läpikäytävät aihealueet ja taitotavoitteet**.
- S2 vastaava opettaja käyttää **Suomen kielen oppimisen seuranta/arviointi varhaiskasvatuksessa** -lomaketta työvälineenään. Sen avulla voi täyttää helposti Kielireppu arvioinnin halutessaan.
- Esiopettaja täyttää myös **Kielen kehityksen seuranta/arviointi ennen koulunaloitusta** -lomakkeen.

- *Luo oppimiselle myönteinen ja iloinen ilmapiiri.*
- *Puhu selkeästi, mutta ei liioitellun hitaasti tai kovaäänisesti.*
- *Anna lapselle ja oppimiselle aikaa. Kertaaminen ja toisto ovat tärkeitä*
- *Puhu aluksi lyhyitä lauseita ja tauota puhetta.*
- *Käytä eleitä ja ilmeitä, ole itse innostunut.*
- *Havainnollista käsitteitä konkreettisilla esineillä, kuvilla ja esimerkeillä.*
- *Opeta toiminnan ja esimerkkien avulla.*
- *Harjoittele yhdessä kieltä kaikissa arjen tilanteissa.*
- *Huomioi lapselle merkitykselliset ja tutut asiat.*
- *Ota tavoitteeksi, että lasten välille syntyy vuorovaikutus.*
- *Tarkista ymmärtäminen monella tavalla ja riittävän usein.*
- *Älä korjaa lapsen puhetta, tarjoa hänelle oikea malli toistamalla sanat oikein.*
- *Laita lapset käyttämään opittavaa asiaa/käsitettä useassa eri tilanteessa ja ympäristössä.*
- *Anna aina positiivista palautetta onnistumisesta.*

TUKI HENKILÖSTÖLLE

Moniku ja Ol niingon gotonas –materiaalit

Jokaiselle alueelle on tilattu Mamu-muksukirja ja S2-avainsanoja kirja. Kirjoja voi kysyä aluejohtajalta. Mikäli kirjat vaikuttavat toimivilta, niitä voi tilata lisää. Kannattaa seurata myös markkinoille tulevia kirjauutuuksia, josko niistä löytyisi tukea oman lapsiryhmän toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Esimerkiksi tämän linkin kautta voi löytää uutta toimintamateriaalia:

<http://www.s2opettajat.fi/linkit/verkkomateriaalit>

KOV-tiedostoissa -> varhaiskasvatuksen kansio -> Ol niingon gotonas-materiaalipaketeista löytyy runsaasti kuvia ja muuta materiaalia. Toivomme, että tätä materiaalia käytettäisiin ahkerasti. Jokaisella on myös lupa täydentää pankkia itse tuottamallaan materiaalilla.

Valmistavan esiopetuksen tiloissa Nanussa voi käydä paikan päällä katsomassa S2-esiopetuksessa ja maahanmuuttajalasten päivähoitossa käytössä olevaa materiaalia. Käynnistä on syytä sopia etukäteen.

Koulutus

Moniku-työryhmä esittää, että Raumalla järjestettäisiin kaksi kertaa vuodessa moniku-työpaja niille henkilöille, joiden ryhmässä on maahanmuuttajalapsia. Lisäksi esitetään, että S2-opetusta antavilla henkilöillä olisi mahdollisuus kokoontua itseohjautuvina pienryhminä vaihtamaan ajatuksia, ideoita ja kokemuksia. Pienryhmäkokoontumisten tavoitteen olisi henkilöstön tuki ja S2-opetuksen kehittäminen.

Pyrkimyksenä on myös järjestää paikallisesti monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttoon liittyvää koulutusta. Toimikaudella 2014–2015 ajankohtaista on kehittyminen erityisesti pakolaisten vastaanottoon liittyviin kysymyksiin.

Rauma vastaanottaa ensimmäiset pakolaiset syyskuussa 2014. Tässä asiassa avainasemassa on avoin varhaiskasvatus.

Mentorit ja S2-opettaja

Työryhmä esittää myös mentor-toiminnan käynnistymistä. Mentorit antaisivat tukensa päivähoitoryhmään etenkin maahanmuuttajalapsen päivähoiton aloitustilanteissa. Mentorit olisivat myös aloitteellisia koulutussuunnittelussa ja oppimateriaalin hankinnassa. Lisäksi työryhmä pitää tarpeellisena S2-opettajan tuen ulottamista esiopetukseen.

KÄSITTEITÄ

Vieraskielisyys

Vieraskielinen on Suomessa henkilö, joka puhuu äidinkielenään muuta kieltä kuin suomea, ruotsia tai saamea.

Äidinkieli

1. Ensimmäinen opittu kieli (järjestyskriteeri)
 2. Parhaiten osattu kieli (taitokriteeri)
 3. Eniten käytetty kieli (määräkriteeri)
 4. Se kieli, jonka puhuja tuntee äidinkielekseen ja johon hän identifioituu (identiteettikriteeri)
- Usein kaikki neljä kriteeriä toteutuvat saman kielen kohdalla, mutta ei aina

Ensikieli

Ensimmäiseksi opittu kieli, yleensä kielenoppijan äidinkieli.

Kotikieli

Kieli tai kielet joita käytetään perheen kesken.

Kaksi- ja monikielisyys

Kaksi- ja monikielisyyttä voi olla monenlaista. Perinteisesti käsitettä **kaksikielisyys** on käytetty esim. ruotsia ja suomea äidinkielenään puhuvien lasten kohdalla kun molemmat kielet ovat olleet lähes yhtä vahvat.

Kaksi- tai monikielisyys voidaan määritellä esimerkiksi omaksumisiän tai kielten hallinnan mukaan. Määritelmä kattaa hyvin laajan ja epäyhtenäisen ryhmän ihmisiä eikä kaikkien kielten äidinkielen tasoinen hallinta ole kaksi- tai monikielisuuden edellytys.

Omaksumisiän perusteella tehdään usein jako simultaaniseen ja peräkkäiseen kaksi- tai monikielisyyteen.

Simultaanimonikielisydessä altistus usealle kielelle alkaa hyvin varhain, mieluiten ennen yhden vuoden ikää mutta viimeistään ennen kolmen vuoden ikää. Useimmiten käsitettä käytetään tilanteessa, kun perheessä puhutaan kahta tai useampaa kieltä.

Peräkkäisessä monikielisydessä lapsi alkaa oppia vaikkapa päiväkodissa jotain muuta kieltä kuin simultaanisti omaksumiaan kieliä. Toiselle tai useammalle kielelle altistuminen alkaa useimmiten noin kolmen vuoden iässä ja ensimmäisen kielen taito on jo suhteellisen vahva esimerkiksi sanaston ja kielioopin suhteen.

Suomi toisena kielenä (S2) / toisen kielen (L2) oppija

Lapsi, joka on omaksunut merkittävästi yhtä kieltä äidinkielenään ennen toisen kielen omaksumisen alkamista. Termillä viitataan joskus myös peräkkäiseen kaksikielisyyteen. Käytetään toisinaan puhuttaessa muodollisen kielen opetuksen alkamisesta jolloin käytetään myös käsitettä **suomi toisena kielenä (S2)** tai **toisen kielen (L2) oppija**.

Toista kieltä äidinkielenään puhuvat

Henkilö joka puhuu äidinkielenään muuta kuin maamme virallisia kieliä (suomi, ruotsi, saame).

Maahanmuuttaja

Yleiskäsite, jota käytetään kaikista maahanmuuttaneista toisen valtion kansalaisista tai Suomen kansalaisesta, joka palaa takaisin Suomeen. Maahanmuuttajataustaisella lapsella tarkoitetaan lasta, jonka molemmat tai toinen vanhemmista/huoltajista on maahanmuuttaja.

Pakolainen

Henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Pakolaisiksi kutsutaan Suomessa myös henkilöitä, jotka ovat saaneet jäädä maahan suojelun tarpeen vuoksi tai humanitäärisistä syistä. Pakolaisstatuksen tai oleskeluluvan myöntää Suomen ulkomaalaisvirasto.

Kiintiöpakolainen

Henkilö, jolle UNHCR (YK:n pakolaistoimisto) on myöntänyt pakolaisstatuksen ja jolle on myönnetty maahantulolupa vuosittain valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä päätettävän pakolaiskiintiön puitteissa (750 pakolaisen kiintiö/vuosi).

Paluumuuttaja

Syntyperältään suomalainen, joka on asunut Suomen rajojen ulkopuolella ja palaa takaisin Suomeen esim. suomenruotsalaiset, inkeriläiset paluumuuttajat, Viron ja entisen Neuvostoliiton alueelta muuttavat suomalaiset (pääsääntöisesti Petroskoin, Pietarin ja Tallinnan alueella). Turvapaikanhakija Henkilö, joka anoo kansainvälistä suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Turvapaikkahakemus tehdään heti maahan tullessa tai mahdollisimman pian maahantulon jälkeen.

Siirtolainen

Henkilö, joka muuttaa pysyvästi asumaan toiseen maahan hankkiakseen siellä toimeentulonsa.

Siirtotyöläinen

Hakeutuu toiseen maahan hankkiakseen elantonsa, mutta ei asetu maahan pysyvästi.

Ulkomaalainen

Henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen. Esim. turisti, liikemies tai siirtolainen, pakolainen, turvapaikanhakija, jolla on toisen maan kansalaisuus.

Ulkomaalaistaustaiset lapset

Käsite jota on käytetty erityisesti Raumalla kuvaamaan varhaiskasvatuksessa olevia lapsia joiden kotitausta on muu kun suomenkielinen kulttuuri. Käsitteellä kuvataan lapsia joiden maahanmuuttajastatus on kirjava.

Ulkosuomalainen

Suomen rajojen ulkopuolella asuva Suomen kansalainen tai syntyperältään suomalainen.

Monikulttuurisuus

Yläkäsite, jolla kuvataan tässä käsikirjassa tasa-arvoista toimintaa ja yhteistyötä eri kulttuurista tulleiden lasten ja perheiden kanssa suomalaisessa varhaiskasvatuksessa.

(Lähteet: Työministeriö, Paradis ym. 2011, Arkkila, Smolander, Laasonen 2013)

PAKOLAISENA SAAPUVIEN MAHDOLLISIA ERITYISKYSYMYKSIÄ

Suomessa ja myös Raumalla asuvien ulkomaalaisten määrä on lisääntynyt voimakkaasti viimeisen vuosikymmenen aikana. Erityisesti EU-kansalaisten ja työvoiman vapaan liikkuvuuden periaatteiden mukainen työperäinen maahanmuutto Euroopan yhteisön perussopimuksen mukaisesti on jatkuvasti lisääntymässä koko EU: alueella.

Vaikka muutto toiseen maahan on aina perheelle sekä uusia kokemuksia että iloa tuottava kokemus, siihen liittyy aina myös haasteita, ja se on aina perheelle selkeä stressitekijä.

Erityinen ryhmä maahanmuuttajista joilla tuen tarve on erityisen suuri ovat maahamme saapuvat pakolaislapset. On hyvä myös yleisemmälläkin tasolla huomioida, että maailman yli 20 miljoonasta pakolaisesta noin puolet on lapsia. Lapsipakolaiset voivat saapua maahamme yksin ilman huoltajaa, perheensä kanssa tai jonkun sukulaisen saattamana. Arviolta 3–5 miljoonaa pakolaista on yksinäisiä lapsia ilman huoltajaa. Pakolaislasten psykososiaalisella tilanteella on globaalisti huomattava merkitys.

Pakolaisuutta ja sopeutumista uuteen maahan voidaan kuvata erilaisina vaiheina joita ovat useimmiten muun muassa: *Pakoa edeltävä vaihe, pakovaihe, ensimmäinen turvapaikka, päätöksenodotusvaihe, asettumisvaihe, sopeutumisvaihe*. Jokaiseen vaiheeseen liittyy sekä kullekin vaiheelle tyypillisiä ja mahdollisia kokemuksia, joita voivat olla muun muassa koettu ja väkivalta tai kidutus, väkivallan ja traumatisoivien tapahtumien todistajaksi joutuminen ja siihen liittyvät pelon sekä turvattomuuden kokemukset ennen pakoa, sekä kaikille vaiheille yhteisiä kokemuksia, kuten edellä jo mainittu turvattomuus.

Pakolaisuuskokemusta ja -kriisiä leimaa luopuminen aiemmasta sekä pettymykset täyttämättömistä odotuksista ja suru. Suru voi liittyä useisiin asioihin kuten sosiaalisen verkoston, sosiaalisen identiteetin, -statuksen sekä yleisemmän elämäntarkoituksen menetykseen. Lapsilla suruun sisältyy erityisesti läheisten ihmisten kuten isovanhempien, sukulaisen tai ystävien menetys. Erityisesti pienillä lapsilla kokemus vanhempien vaikeuksista heijastuu mielensisäisesti kokemuksena kaikkivoivan vanhemman menetyksestä. Tämä voi järkyttää lapsen perusturvallisuutta.

Lasten mahdolliset katastrofileikit

Lapsen tunteidenkäsittely tapahtuu ikään liittyvillä tavoilla, ja esimerkiksi pienten leikki-ikäisten lasten surulle voi olla tyypillistä, että lapsi voi surra vain hetkittäin tai saada voimakkaitakin surun puuskia. Lapsi voi myös siirtää suremista myöhemmäksi, jolloin asian käsittelyä ei aina osata yhdistää menetykseen, esim. kun perheellä on paljon paineita lapsi saattaa sivuuttaa asian käsittelyn suojellakseen muita (jää odottamaan ”vuoroaan”).

Lapsen menetystä seuraavan surun ilmenemismuotoja voi olla hyvinkin monenlaisia; pelko, haavoittuvuus, levottomuus, kieltäminen, vetäytyminen, ihmisten välttely, viha, kuvitelmat, häpeä, univaikeudet, keskittymisvaikeudet, esim. menehtyneen läheisen (vainajan) etsiminen (pienet lapset), käytöspulmat ja -häiriöt, taantuma, oppimisvalmiuksien ja (esi)koulumenestyksen lasku, traumaattiset leikit, fyysiset vaivat, turvallisuuden ja pysyvyyden sekä rutiinien merkitys ja tarve kasvaa. Lapsi voi toisaalta kantaa liikaa vastuuta läheistensä selviämisestä tai pyrkiä käyttäytymään myös ”todella hyvin” yleisesti tai joissain ympäristöissä (esim. päivähoito) ja oireilla kotona tai päinvastoin, mikä voi hämätä aikuisia.

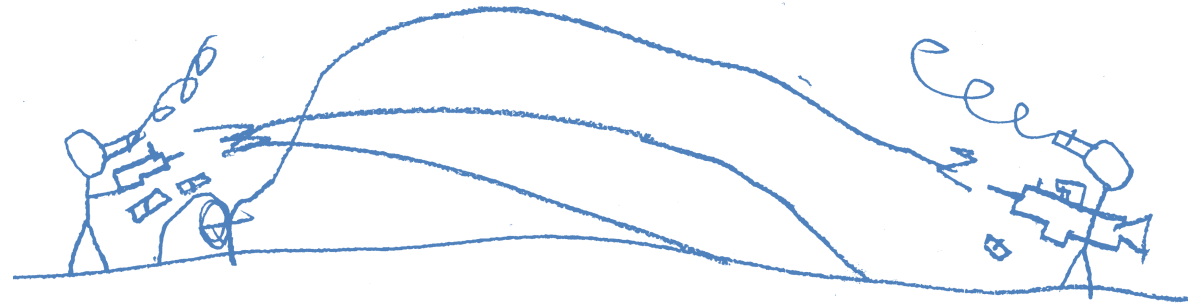
Erityisesti pienten lasten traumaattisia kokemuksia voi seurata myös intensiivinen traumaattinen leikki/katastrofi-leikki, joka huolestuttaa aikuisia (Arnold 1990). Sen teemat voivat liittyä lapsen kokemaan ja näkemään, ja se voi sisältää esim. kriisialueilta tulevilta lapsilla ampumista, räjähdysä sekä kuolemaa. Se voi näkyä myös lasten piirroksissa. Tähän liittyen on tärkeä tiedostaa, että lapsi käy näitä tapahtumia läpi leikeissä, ja että kategoriset ”pyssyleikit ovat kiellettyjä” -

asenne ei poista koettua pahaa lapsen mielestä. Samantyyppistä leikkiä esiintyy lapsilla myös mm. ikätasolle soveltumattomien väkivaltaisten tietokonepelien ja televisio-ohjelmien katsomisen tai käyttämisen seurauksina. Tilannetta myös hankaloittaa se että lapsella ei ole useinkaan muuta kieltä näiden mieltä kuormittavien asioiden ilmaisemiseen. Myöskään vanhempien kuormittaminen sellaisilla asioilla kuten, että lapsi leikkii sopimattomia leikkejä ei useinkaan ole viisasta.

Tämäntyyppisellä leikillä on kuitenkin tehtävänsä. Sen, ja yleisemminkin leikin parantava voima perustuu tunteiden toistuvaan läpikäymiseen oloissa, joita lapsella on mahdollisuus itse hallita. Tässä kohdin lapsen kanssa on tärkeä käydä läpi että Suomessa on rauhallista eikä täällä kukaan ammu tai tee tuontyyppisiä asioita. Yleisemmällä tasolla voidaan todeta, että leikkiessään lapsi voi luoda todellistakin pahempia kauhutilanteita ja keilla niihin erilaisia loppuja – vapaus ratkaista tilanne eri tavoin mahdollistaa tunteen sen hallitsemisesta.

Aikuiset voivat auttaa lasta muun muassa:

- Ottamalla lapsen asiat tosissaan, olemalla kiinnostunut
- Selvittämällä lapsen kanssa aina, mikä ongelma on
- Sietää ja sanoittaa omia ja lapsen tunteista herääviä vastatunteita, epävarmuutta, kaaosta, surua, ärtymystä
- Kommunikoimalla lapsen kanssa selkeästi kaikilla niillä keinoilla mitä on olemassa osoittaen lämpöä, kunnioitusta ja hyväksyntää, ja sanoittamalla myös tilannetta.
- Tärkeää on se, että aikuinen pyrkii ensin ymmärtämään ja sitten vasta toimimaan
- Aikuisen tehtävänä on turvan ja turvallisten rakenteiden ja rutiinien luominen ja tarjoaminen sekä huolehtiminen siitä, että rakenteet säilyvät ja elämä jatkuu.

Pakolaisuus ja perheen kokoamat haasteet perherooleissa

Perheen näkökulmasta pakolaiskriisi voi aiheuttaa vaikeita ristiriitoja perheenjäsenten välillä. Esimerkkejä tästä ovat tilanteet, joissa vanhempi on joutunut kidutetuksi, sukupuoliroolit ja -odotukset ovat uudessa maassa hyvin erilaiset kuin lähtömaassa (*usein suurin vaikutus Suomeen muutettaessa perheen isän rooliin*) tai pakolaisuus johtuu toisen vanhemman poliittisesta toiminnasta.

Sukupolvien välinen ristiriita voi ilmetä siten, että vanhemmat menettävät auktoriteettinsa lapsiinsa. Joskus myös perherooleihin vaikuttaa voimakkaasti lasten oppiessa suomenkieltä aikuisia nopeammin joka voi horjuttaa vanhemman asemaa erityisesti jos lasta käyttään esim. tulkkina tai viestiviejänä, tässä kohdin tulkkausten tai esim. englannin tai muun yhteisen maailmankielen käyttöä kommunikoitaessa vanhempien kanssa ei voi liikaa korostaa.

Vanhemmilla voi myös olla usein runsaasti syyllisyydentunteita lastensa tilanteesta, lapset joutuvat vaikeisiin lojaliteettiristiriitoihin vanhempien ja uuden kulttuurin arvomaailmojen välillä tai vanhempien lapsiinsa kohdistamat odotukset uudessa maassa voivat olla kohtuuttomia.

On todettu, että tiettyyn rajaan saakka oman etnisen verkoston tai yhteisön tuki on keskeinen suojaava tekijä kaikille maahanmuuttajaryhmille, myös pakolaisille. Toisaalta eristäytyminen omankielisten ja -kulttuuristen pariin sisältää myös haasteita ja vuorovaikutus uuden asuinmaan väestön kanssa ja sen kielen oppiminen on erittäin tärkeää.

Riskitekijöitä niin maahanmuutossa kuin pakolaisuudesakin ovat sosioekonomisen tilanteen jyrkkä lasku, kykenemättömyys puhua vastaanottavan maan kieltä, eromista perheenjäsenistä, ympäröivän yhteiskunnan vihamieliset asenteet, eristyneisyys saman kulttuuritautan omaavista henkilöistä tai toisaalta eristäytyminen totaalisesti omankielisten ja -kulttuuristen pariin, traumaattiset kokemukset ja maahantuloa edeltävä pitkäaikainen stressi.

On tärkeää tiedostaa että kaikista maahanmuuttajaryhmistä pakolaiset ovat haavoittuvimpia, koska heidän kohdallaan useat riskitekijät täyttyvät samanaikaisesti.

Perheellä on keskeinen rooli tunneperäisenä puskurina pakolaisuuden kaikissa vaiheissa. Katastrofitilanteissa aikuiset ovat lapsen tärkeimpiä fyysisen ja tunneperäisen turvan lähteitä ja perheen tukeminen tässä tehtävässä varhaiskasvatuksessa on tärkeää lähtien arjen yksinkertaisista asioista kuten pukeutumisesta ja tarvittavista vaatteista etenkin talvella. Tässä kohdin myös yhteistyö maahanmuuttoa koordinoivien ja tukevien tahojen kanssa on tärkeää.

Kun lapsi saapuu toista kieltä taitamattomana ummik-kona päiväkotiryhmään, on tärkeä muistaa, että hänellä on oikeus olla mykkä ja joskus pitkäänkin. Nyrkkisääntönä on se että, jos äidinkieltään puhumaan kykenevällä lapsella ei vuoden aikana ala tulla sanoja suomenkielellä kannattaa ryhtyä selvittämään asiaa tarkemmin. Ota yhteyttä erityisopettajaan. Liite.

On tärkeää tiedostaa, että tyypilliselle monikieliselle kehitykselle on ominaista, että taidot jakautuvat epätasaisesti eri kielten kesken käyttötarkoitusten ja tilanteiden mukaan, kieltä ja sanoja opitaan siinä käyttötarkoituksessa ja –tilanteessa, missä ne on opittu.

Päiväkodin puhuttu arki / leikin ja leikki-tilanteiden kuvaileva kommentointi (ks. *Ihmeelliset vuodet -ohjelma, Webster Stratton 2011*), pienryhmät (2-4 lasta), kuvien – ja kuvakirjojen käyttö sekä aikuisten sensitiivinen ohjaus ovat tärkeitä asioita lapsen rohkaisussa puhumaan ja mykkyyden murtamisessa.

Lasten passiivinen kielitaito on usein hyvä mutta aktiivinen sanojen löytäminen ja käyttäminen on usein haaste, tämän kynnyksen ylittämisen tukeminen on kuitenkin tärkeää.

Paras tuki aktiivisen sanavaraston kasvulle on rohkaisu, aikuisen sensitiivinen kannustus ja tuki lapsen ilmaisulle ja yrittämiselle ja kaikenlaisesta pakottamisesta pi-

täytyminen. On tärkeää että lapsella on aina myös mahdollisuus ilmaista itseään muulla tavalla jos puhuttu kieli ei vielä riitä tilanteen hallintaan. Lasta voi tässä auttaa esim. vaihtoehtojen tarjoamisella, esine-kommunikaatiolla tai kuvien käytöllä.

Passiivien sanavaraston taidot näkyvät esimerkiksi suomenkielisten ohjeiden ymmärtämisessä. On myös tärkeää muistaa, että monikielisellä lapsella yksittäisen kielen sanasto on useimmiten suppeampi kuin yhtä kieltä omaksuvalla, mutta yhteen laskettuna sanasto on useimmiten yhtä laaja tai laajempi kuin yksikielisillä (Paradis ym. 2011).

Tyypilliseen monikieliseen kehitykseen liittyy kielellisten taitojen epätasaisuus.

Lapsen kielenkehityksen arvioinnista

Monikielisen lapsen kielellisten taitojen arviointi tapahtuu keräämällä tietoa monesta eri lähteestä suoraan ja epäsuorasti. Yhteistyö vanhempien kanssa on tärkeää ja alussa on hyvä haastatella vanhempia lapsen kielen kehityksestä, nykytilasta ja kieliympäristöstä sekä aloittaa kielenkehityksen tuki yhdessä vanhempien kanssa niin, että vanhempia ohjataan tukemaan lasta erityisesti äidinkielen tai kotona puhuttavien kielten alueella, ja varhaiskasvatus tukee erityisesti suomenkielen oppimista.

Kun arvioidaan toisen kielen (S2) kehittymistä, tulee ottaa huomioon ikä, jolloin altistus toiselle kielelle alkoi, ja se, kuinka pitkään ja säännöllisesti altistusta on ollut. Myös päiväkodin aikuisten antamaa tukea suomen kielen oppimiselle on tärkeää arvioida. On tärkeää arvioida miten säännöllisesti ja pitkäaikaisesti lapsi on altistunut kielelle ja onko lapsen koti- ja päiväkotiympäristö ja lapsiryhmä sellainen, jossa kielellistä altistumista voi otaksua olleen riittävästi?

Lapsi saattaa päiväkodissakin leikkiä pääasiassa yksin tai omankielisten lasten kanssa, tai puhua hyvin vähän leikki- ym. tilanteissa, ja henkilökunnassakin voi olla henkilö, joka käyttää lapsen äidinkieltä. Yleisesti suositellaan ennen tarkempia kartoituksia ja tutkimuksia, että lapsi olisi ollut toisen kielen vaikutuspiirissä säännöllisesti vähintään kaksi vuotta; säännöllisyydellä tarkoitetaan esimerkiksi päivähoitoa vähintään kolmena päivänä viikossa (CHESL centre 2010).

Käytäntö perustuu peräkkäisen kaksikielisyyden kehityksen prosessiajatuksen: ensimmäisen kahden vuoden aikana luodaan sekä passiivista että aktiivista sanastoa sekä perustasoiset keskustelu- ja kommunikatiotaidot (ns. arki- / pintakielen taso), ja vasta noin 5–7 vuoden altistuksen jälkeen voidaan päästä kutakuinkin akateemisen kielenkäytön tasolle (ns. syvällisempi kielenhallinta) (Grech ja McLeod 2012).

Toista kieltä puhuvien lasten kielenkehityksen arvioinnista

Vaikka erityistyöntekijöiden kliininen kokemus, tutkimukset ja normitetut testit antavat tärkeää tietoa lapsen kielenkehityksestä ja sen mahdollisista haasteista on varhaiskasvatus usein ensimmäinen taho joka käytännössä havaitsee lapsen kielelliset pulmat niin suomen- kuin monikielisilläkin lapsilla.

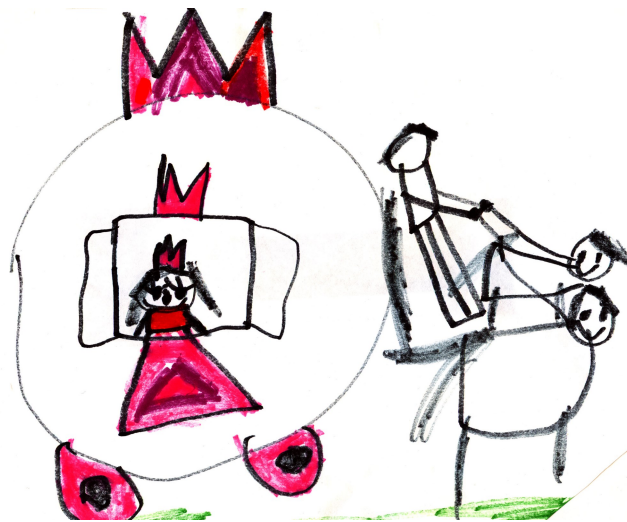
Usein vanhemmat ovat myös niin tottuneet ymmärtämään lapsensa ilmauksia ja lapsen ja vanhempien välinen kommunikaatio toimii haasteista huolimatta vähintään tyydyttävästi, jolloin kielen alueen vaikeatkaan ongelmat eivät aina tule esille.

Lapsi on myös tottunut toimimaan tutussa ympäristössä päivittäin toistuvien toimintojen mukaisesti. Erityisesti vanhemmilla voi siten olla turhankin optimistinen käsitys lapsensa kielellisestä toimintakyvystä.

Varhaiskasvatuksen perustyöntekijöiden roolia kielihäiriöiden tunnistamisessa ja tutkimuksiin ohjaamisessa ei siksi voi ylikorostaa.

Varhaiskasvatus kykenee paitsi antamaan arvokasta tietoa erityisesti lapsen toimintakyvystä omassa arkiympäristössään niin myös parhaimmillaan tukemaan lasta erittäin paljon näillä alueilla.

Jos varhaiskasvatuksessa tai neuvolassa todetaan useita äännevirheitä, puheen vaikeaselkoisuutta tai viitteitä ilmaisu- tai ymmärtämisvaikeudesta, on ne tärkeää kirjata myös varhaiskasvatussuunnitelmaan ja konsultoida KELTOa/neuvolaa, jotta lapsi saataisiin ohjattua (aikanaan) tarkempaan arvioon (vähintään puheterapeutin tutkimus suomenkielellä).

Kielellistä toimintakykyä ja kielen ymmärtämistä toista kieltä äidinkielenään puhuvilla on perusteltua selvittää myös tilanteissa, jotka eivät päällisin puolin näyttäisi olevan tekemisissä puheen ja kielen kehityksen kanssa (esim. uhmakkuus, lyhytjänteisyys, niukka tai puuttuva katsekontakti). Näissä tilanteissa kannattaa harkita myös neuvolapsykologin konsultaatiota vanhempien luvalla. Kannattaa myös pitää mielessä että etenkin ymmärtämisvaikeutta on usein vaikea havaita arjessa. Se voi ilmetä muun muassa levottomuutena, käytöshäiriöinä tai vetäytymisenä (Käypä hoito -suositus: Kielellinen erityisvaikeus [dysfasia, lapset ja nuoret])

Erityisesti sosiaalisten tilanteiden pelko, ahdistuvuus, ujous, heikko suomenkielen taito ja vähäinen luottamus omaan osaamiseen tai kielteinen minäkuva yhdistyneenä kielen hallinnan puutteisiin voivat aiheuttaa äärimuodossaan vaikeita pulmia, kuten vetäytymistä tai valikoivaa puhumattomuutta jonka syntyminen on

tärkeää pyrkiä ehkäisemään ennalta.

On myös hyvä muistaa että kielihäiriöissä niin suomenkielisten kuin toista kieltä äidinkielenään puhuvien lasten kanssa, varhainen tuki on erityisen tärkeää, eikä sen aloittaminen vaadi mitään diagnoosia!

Kielenkehityksen arvioinnissa käytettäviä menetelmiä

Lapsen kielenkehityksen monipuolinen seuranta luonnollisissa toimintatilanteissa

Lasten kieltä ja vuorovaikutusta kannattaa seurata monipuolisesti erilaisissa arjen tilanteissa. Tämän tueksi on laadittu Raumalla myös lomake: (Suomen kielen oppimisen seuranta/arviointi varhaiskasvatuksessa). Liite:

Luonnollisten ja järjestettyjen leikkitilanteiden seuranta nauhoitus

Lasten leikkitilanteiden seuranta, muistiinpanojen tekeminen leikin ja kielenkäytön osalta sekä mielellään nauhoitus puhutun kielen osalta esimerkiksi mp3-nauhoittimella ovat hyviä menetelmiä lapsen kielenkehityksen arviointiin. Nauhoitteita voi myös helposti arkistoida tietokoneella lapsen varhaiskasvatus-ajan ja ne mahdollistavat myös kielenkehityksen tarkempaa seurantaa tarvittaessa. Yleisemmälläkin tasolla on todettu (ks. esim. Lyytinen, Paula. (2000). *Varhainen leikki ja sen arviointi*. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti ja Jyväskylän yliopiston lapsitutkimuskeskus.) että lapsen leikki-aidot (ja erityisesti pienemmällä 1-2 -vuotiailla), ennustavat varsin hyvin myös kielen kehitystä.

Koska leikki, joko järjestetty tai luonnollinen leikkitalanne on lapselle luontainen, motivoiva ja vähän jännittävä tai ahdistava tilanne, on se myös erittäin hyvä tilanne tarkkailla lasta ja hänen spontaanisti käyttämäänsä kieltä toisten lasten kanssa.

Testit ja kartoitukset kuten Kettu testi

Raumalla KELTOilla on käytössä Kettu testi (Korpiluoma ja Elomaa 2002) joka on kolmivuotiaiden puheen ja kielenkehityksen arviointimenetelmä, joka on laajasti käytetty monikielisten lasten parissa (*vaikka varsinaista viiteaineistoa monikielisille lapsille ei ole olemassa, mikä on huomioitava tuloksia tulkittaessa*) Sen osiot sopivat myös varsin hyvin isompien, 3-5 -vuotiaiden päiväkotikäisten toista kieltä puhuvien tai myös kielenkehityksessään viivästyneiden, kielihäiriöisten, sekä tarvittaessa myös suomenkielisten lasten kielenkehityksen kartoitukseen.

Testimateriaali koostuu yksinkertaisista esinekuvista, lelupussin tarvikkeista sekä Kettu-tarinasta jonka tapahtumat liittyvät lapsen kokemusmaailmaan. Testin ideana on antaa kokonaiskuvaa lapsen puheesta ja sekä passiivisen että aktiivisen kielen tasosta. Arvioitavia asioita ovat nimeäminen, kuullun ymmärtäminen, toimintaohjeiden ymmärtäminen ja noudattaminen, puheen ymmärrettävyys, kertova kieli, taivutusmuotojen hallinta, värien ja lukumäärien hallinta sekä lapsen käyttämien ilmaisujen pituus. Myös Kettu-testi on hyvä nauhoittaa esim. mp3-nauhoittimella. Tästä nauhoitteesta on helppo poimia lapsen käyttämiä taivutusmuotoja, laskea sanapituuksia, mahdollisia äännevirheitä ym. asioita joita testitilanteessa voi olla joskus haastavaa keritä kirjata.

Monikielisyys ja eräitä kielellisiä erityispulmia ja haasteita

Monikielisillä lapsilla esiintyy, kuten muillakin lapsilla, myös kielellisiä pulmia ja kielenkehitykseen liittyviä erityisvaikeuksia.

Kun lapsen kielenkehityksen etenemisestä herää huoli, on tärkeää pitää mielessä että liiallisen huolestumisen tai yliagnostoinnin vaara on suuri, koska monikielisen kehityksen ominaispiirteitä huomioivia arviointimenetelmiä ei juuri ole saatavilla ja lapsen taitoja arvioidaan usein valtaväestön kielellä käyttäen yksikielisten normeja ja ottamatta huomioon lapsen kielenoppimisen vaihetta. Toisaalta riskinä voi olla myös se, että odotetaan liian pitkään ja selitetään kielenkehityksen poikkeavuutta monikielisyydellä.

Päivähoidon tukitoimet, kuten pienryhmätoiminta, sanoitettu arki, leikin kuvaileva kommentointi (ks. Ihmeelliset vuodet -ohjelma) ja kuvien käyttö yms., on tärkeää aloittaa heti päivähoidon alkaessa. Kun lapsen kielellinen kehitys ei etene odotetusti, on asiaan tututtava entistä tarmokkaammin.

Jos vanhempia haastatteleamalla esim. VaSu-keskusteluissa tulee esiin, että suvussa esiintyy kielellisiä vaikeuksia tai oppimisongelmia, on suositeltavaa ohjata vanhemmille lapsen kielellisten taitojen erityistä vahvistamista päivähoidon ohella jo varhaisessa vaiheessa.

Ensivaiheessa KELTO on taho jota on hyvä tarvittaessa konsultoida ja kielelliset haasteet on tärkeä saattaa neuvolan terveydenhoitajan tietoon VaSu-työskentelyn kautta ja tarvittaessa erillisellä Vasun liitteellä.

Tarvittaessa tulkin käyttäminen on tärkeää monikielisen perheen kanssa.

Tarvittaessa KELTO tai terveydenhoitaja ohjaa lapsen perheineen puheterapeutille, joka arvioinnin ja mahdollisesti seurannan jälkeen voi ehdottaa tarkempia selvittelyjä.

Joskus lapsen tarkempi arviointi tapahtuu ensin neuvolapsykologilla, erityisesti jos käyttäytymisessä ilmenee muita mahdollisia vaikeuksia, kuten hahmottamisen tai käyttäytymisen pulmien piirteitä tai epäillään laajalaisia kehityksen ongelmia. Tehtyjen arviointien jälkeen neuvotellaan joskus neuvolalääkärin kanssa jatkotutkimuksiin lähettämisestä.

Eräitä mahdollisia puheen- ja kielenkehityksen haasteita toista kieltä äidinkielenään puhuvilla

Kuulon poikkeamat

Osa Suomeen muuttavista lapsista saapuu olosuhteista, maista ja yhteiskunnista joissa imeväis- ja leikki-ikäisten seuranta ei ole samalla tasolla kuin esim. Suomessa. On tärkeää muistaa, että lapsen kuulon haasteet ovat ensimmäisiä asioita joita on syytä selvittää, jos lapsi ei ymmärrä tai opi kieltä.

Koska toimiva kuuloerottelu on avain sekä äidinkielen että toisten kielten oppimiseen, puutteet tässä tärkeässä taidossa viivästyttävät usein kielen oppimista erittäin paljon.

Tässä yhteydessä yhteistyö lapsen huoltajien neuvolan kanssa on tärkeää. Jos lapsen kuulo toimii normaalisti, voidaan miettiä muita mahdollisia syitä lapsen koettuihin kielenkehityksen haasteisiin.

Suomen kielen sanavaraston niukkuus

Suomen kielen sanavaraston niukkuus ei ole sinällään varsinainen kielellinen vaikeus, mutta koska sanavarasto on tärkeä osa-alue muun muassa kouluvalmiuksissa, on sanavaraston oppimisen tuki tärkeä aloittaa heti kun siitä herää perusteltu epäily.

Äännevirheet ja puheen epäselvyys

Kaksikielisillä lapsilla esiintyy samalla tavalla lapsuudessa tyypillisiä äännevirheitä ja puheen epäselvyyttä kuin suomenkielisilläkin lapsilla. Oman lisänsä kaksikielisen

lapsen haasteisiin tuo se, että hän voi joutua omaksumaan huomattavasti useampia, joskus varsin lähellä toisiaan olevia äännevirheitä ja sanapainotuksia, (myöhemmin kirjaimia), ja näiden hallinta tuo oman lisänsä sekä äidinkielen että suomenkielen oppimiseen.

Kaksikielisten lasten kohdalla mahdolliset vaikeat äännevirheet tai puheen epäselvyys ovat tekijöitä jotka lisäävät lapsen riskiä kielenkehityksen muihin pulmiin, sillä ne vähentävät usein lapsen mahdollisuuksia saada kielenkehitystä tukevaa mahdollisuutta harjoitella kieltä, viestiä ja toimia toisten lapsien kanssa tai tulla ymmärretyksi. Äännevirheet sekä puheen epäselvyys vaikeuttavat myös pahimmillaan kykyä toimia ja päästä lasten vertaisryhmiin, ja tästä syystä kaksikielisillä lapsilla näihin asioihin on tärkeä kiinnittää vähintään samassa määrin huomiota kuin suomenkielisillä lapsilla.

Kielellinen erityisvaikeus (SLI) [aikaisemmin dysfasia]

Kielellinen erityisvaikeus (SLI) [Specific language Impairment, SLI] jota kutsuttiin aikaisemmin Suomessa dysfasia-termillä, on yksi yleisimmistä kehityksellisistä häiri-

öistä. Sen esiintyvyys on lievemmätkin vaikeudet mukaan lukien noin 7 % ja sitä esiintyy niin suomea puhuvilla kuin toista kieltä äidinkielenään puhuvilla lapsilla. Siksi sen mahdollisuus on aina syytä ottaa huomioon myös toista kieltä äidinkielenään puhuvilla, kun kielenkehitys herättää huolta.

SLI ei nykytiedon perusteella selity raskauteen, synnytykseen tai vastasyntyneisyyskauteen liittyvillä ongelmilla vaan piirre on usein perinnöllinen taipumus. Lähes puolella SLI-lapsista on samanlaisista vaikeuksista kärsiviä sukulaisia. Koska kielellinen erityisvaikeus on riskitekijä myöhemmille oppimisvaikeuksille, tunne-elämän ja käyttäytymisen häiriöille sekä mielenterveyden häiriöille, sen varhainen tunnistaminen sekä varhainen tuki ovat hyvin tärkeitä.

SLI:n kohdalla, kuten muidenkin pulmien kohdalla tärkein muistettava asia on, että kielellisen kehityksen tukeminen tulee aloittaa heti, kun herää epäily kehitysvaikeuksista. On tärkeää myös muistaa, että tuen aloittaminen ei edellytä diagnooseja, tuki on syytä aloittaa aina heti kun riittävä epäily kielellisen oppimisen pulmista on herännyt. (Kielellinen erityisvaikeus: Käypä hoito -suositus 2010).

Monikielisten kielellistä erityisvaikeutta ennustavista piirteistä ei juuri ole tutkimustietoa. Kaksikielisten molempia kieliä tutkimalla on havaittu, että simultaanisti kaksikielisillä SLI-lapsilla on esimerkiksi verbitaivutuksen ongelmia molemmissa kielissä samaan tapaan kuin yksikielisillä SLI-lapsilla (Paradis ym. 2003).

Tyypillisesti kehittyviin monikielisiin verrattaessa monikieliset SLI-lapset tavoittelevat molemmilla kielillään helpompia rakenteita pidempään (Håkansson ym. 2003). Tuotetut virheet saattavat olla epäloogisempia eikä niissä ole havaittavissa kielen sääntöjen hahmottamista toisin, kuin tyypillisesti kehittyvillä monikielisillä (Bedore ja Peña, 2008).

Myös kielen ymmärtämisen seuranta on erittäin tärkeää, usein kielellisen erityisvaikeuden epäily herää monikielisellä lapsella juuri siitä syystä, että hänen kykynsä ymmärtää kielellisiä ohjeita on selkeästi ikäodotusta heikompaa sekä suomenkielellä että äidinkielellä. Kun tämäntyyppinen tilanne havaitaan, on tilannetta syytä seurata tarkemmin ja tarvittaessa konsultoida vanhempien luvalla KELTOa asiassa.

Raja suomenkielen kehityksen tukemisen ja kielellisen kuntoutuksen välillä tilanteissa, jossa lapsi puhuu toista kieltä on häilyvä. Ensisijaisesti kuntoutus suositellaan kohdistamaan molempiin tai kaikkiin kieliin. Tätä perustellaan tutkimustuloksilla, joiden mukaan äidinkielen tai vahvimman kielen tukeminen ja hyvä hallinta auttavat myös toisen kielen omaksumisessa (Gutiérrez-Clennen ym. 2012). Yhteistyö vanhempien kanssa on tärkeää, esimerkiksi omakieliset esitteet S2-opetuksen työtavoista ja mahdollisesta S2-ryhmästä ja sen aika-aulusta. On myös tärkeä muistaa että vanhemmat eivät ole aina selvillä lapsen kielitaidosta omallakaan kielellä. Kielellisen tuen harjoitteissa on myös tärkeää viestiä harjoitteet vanhemmille ja toimittaa harjoitellut ja opitut asiat aina paperilla kotiin ja kehottaa vanhempia käymään käsiteltyjä asioita läpi myös omalla äidinkielellä.

Monikielisyys sinänsä ei nykykäsityksen mukaan lisää kielellisen erityisvaikeuden riskiä, (Arkkila, Smolander, Laasonen 2013, Kohnert 2010, Korkman ym. 2012) eikä kahden kielen omaksuminen ole lisärasite SLI-lapselle (Arkkila, Smolander, Laasonen 2013, Paradis ym. 2011). Myöskään ne syntymästään asti kaksikieliset, joilla on sukuriski kielelliseen vaikeuteen, eivät eroa yksikielisiä vaikeuden vakavuuden suhteen (Arkkila, Smolander, Laasonen 2013, Westman ym. 2008).

Sosiaalinen arkuus

Sosiaalinen arkuus kuten muutkin yksilön temperamentti- ja persoonallisuuspiirteet ovat lapsen ominaispiirre. Ne on tärkeä ottaa huomioon erityisesti kaksikielisellä lapsella, koska ne voivat rajoittaa hänen mahdollisuuksiaan kielen harjoitteluun ja oppimiseen. Ne voivat rajoittaa toimimista yhdessä toisten lasten kanssa tilanteissa joissa kieltä voisi oppia, tai rajoittaa hänen kielen käyttöään, lisäten tarpeettomasti myös lapsen kokemaa stressiä joka on tutkimuksissa osoitettu haitalliseksi. Tässä kohdin turvalliseksi luotavat pienryhmätilanteet (2-4 lasta), lapsen rohkaisu ja aikuisen sensitiivinen tuki arjessa ja leikkitalanteissa ovat tärkeitä asioita.

Monikielisten lasten kielellisestä kuntoutuksesta

Koska monikielisiä tutkimus- ja kuntoutuspalveluita ei ole käytännössä saatavilla, on lääkinnällistä kuntoutusta (puheterapiaa) yleensä mahdollista tarjota suoraan vain valtaväestön kielellä suomeksi ja joissain tapauksissa ruotsiksi.

Joissakin tapauksissa sosiaali- ja terveystoimi on konsultoinut tutkimustarkoituksissa ostopalveluina muunkielisiä puheterapeutteja, mutta varsinaista puheterapiaa maassamme ja Raumalla saa vain käytännössä suomeksi.

TARVITTAVIA LOMAKKEITA , ESITTEITÄ SEKÄ MATERIAALIA

Varhaiskasvatuksessa on laadittu ja ollaan laatimassa lomakkeita osin myös muilla kielillä sekä omia lomakkeitaan muun muassa toista kieltä äidinkielenään puhuvien suomenkielen oppimisen tukemiseen ja seurantaan. Niiden tämänhetkiset versiot löytyvät Rauman kaupungin varhaiskasvatuksen verkkolevyltä / intranetistä.

Tarvittavaa lomakkeistoa päivitetään tarpeen mukaan, käännös- ja muutostarpeissa kannattaa olla yhteydessä S2-mentoreihin sekä palvelupäällikköön.

Myös osa varhaiskasvatuksen ohjeistoista kuten ”Hyvinvoiva lapsi” -dokumentti on tarkoitus kääntää englanniksi.

Tarvittavia lomakkeita ovat muun muassa:

- **Päivähoidon aloituslomake toista kieltä äidinkielenään puhuvalle lapselle**
 - <V:\VARHAISKASVATUS\LOMAKKEET\VASU-lomakkeet\Aloituslomakkeet\Aloituslomakkeet>
- **Kielitaidon seurantalomake josta kopio neuvolaan, seuraa lapsen mukana**
 - Suunnitelma lapsen suomenkielen tukemiseen, liite lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan

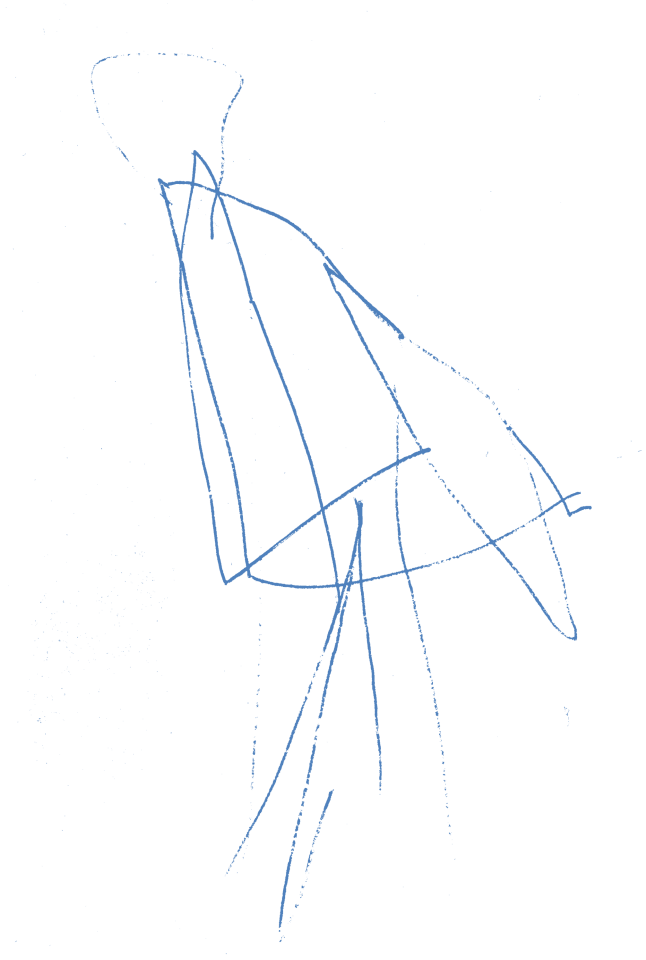
Varhaiskasvatuksen ohjeistuksia muilla kielillä:

- Services on Early Childhood Education and Care, Town of Rauma [esite varhaiskasvatuspalveluista englanniksi]
- Hyvinvoiva lapsi -dokumentti (käännettynä sekä suomeksi)
- ym.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUTTA

- Anon. (2013). Monikulttuurisuus Kuopion päivähoiossa. Kuopion kaupunki / varhaiskasvatus Interkulttuurinen työryhmä 28-01.2013.
- Arkkila, Eva, Smolander, Sini, & Laasonen, Marja. (2013). Monikielisyyys ja kielellinen erityisvaikeus [Teema: Foniatria]. *Duodecim*, 129, 200-207.
- Ahonen, T. (2010.) Kielen kehityksen piirteitä, jotka antavat aiheita seurantaan tai tutkimuksiin [Lisätietoa aiheesta] SLI Käypä Hoito –suositus. 27.4. 2010
- Arnold, L. E. (1990). *Childhood stress*. New York: Wiley.
- Asikainen, M. (2004.) Miksi lapsen puhe ei suju? [Näin tutkin] *Duodecim* 120, 2209–2216
- Asikainen, M ja Luotonen, M (2010.) Ohjeita lähiympäristölle, kun lapsella on kielellinen erityisvaikeus [Lisätietoa aiheesta] SLI Käypä Hoito – suositus. 2.3. 2010 <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukses/naytaartikkeli/tunnus/nix01476>
- Gutiérrez-Clellen, V., Simon-Cerejido, G., & Sweet, M. (2012). Predictors of second language acquisition in latino children with specific language impairment. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 21, 64-77.
- Gyekye, M, Kurki, R., Lounela, M., Romsu M., Sakko S., Linna, H. (2005). Helsingin kaupungin päivähoion suomi toisena kielenä(S2) -suunnitelma. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.
- Kaarniemi, Heli (Ed.). (2012). *Monikulttuurisia kohtaamisia: Opas varhaiskasvatuksen arkeen: Itä-Suomen yliopisto (Kopijyvä)*.
http://wanda.uef.fi/tkk/liferay/projektit/monikko/mag/monikko_monikulttuurisia_kohtaamisia_verkko.pdf

- Kohnert, K. (2010). Bilingual children with primary language impairment: issues, evidence and implications for clinical actions. *Journal of Communication Disorders*, 43, 456-473.
- Korkman, M., Stenroos, M., Mickos, A., Westman, M., Ekholm, P., & Byring, R. (2012). Does simultaneous bilingualism aggravate children's specific language problems? *Acta Paediatrica*, 101, 946-952.
- Lappalainen, Ulla & Vesterinen-Sumu, Elina (1999.) AAMU: Suomen kielen kuvasanakirja. Jyväskylä: Opetushallitus (Gummerus).
- Ulla Lappalainen (1996). Aamu-kuvasanakirjan tehtäväsivut. Helsinki: Opetushallitus
- Lowe, M., & Costello, A. J. (1976). *Manual for the symbolic play test*. Windsor, UK: NFER.
- Lyytinen, Paula. (2000). *Varhainen leikki ja sen arviointi*. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti ja Jyväskylän yliopiston lapsitutkimuskeskus.
- Paradis, Johanne, Genesee, Fred, & Crago, Martha B. (2011). *Dual language development & disorders: A handbook on bilingualism & second language learning* (2. ed.). Baltimore: Paul H. Brookes Publishing.
- Paradis, J., Crago, M., Genesee, F., & Rice, M. (2003). French-English bilingual children with SLI: how do they compare with their monolingual peers? *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 46, 1-15
- Sandberg, S. (2000). Lasten ja nuorten stressi. *Duodecim* 116() 2282–2287
- Siiskonen, T, Aro, T, Ahonen, T. & Ketonen, R (toim.) (2003). *Joko se puhuu? Kielekehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. PS-Kustannus, Juva.
- Sourander, A. ja Aronen, E. (2011). *Psykiatria: Lastenpsykiatrinen tutkimus. Lääkärin tietokannat*. Lähteestä: www.terveysportti.fi
- Webster-Stratton, C. (2011.) *Ihmeelliset vuodet -Ongelmanratkaisuoapas 2-8 -vuotiaiden lasten vanhemmille*. Helsinki: Profami.
- <http://papunet.net/yleis/fileadmin/muut/Esitteet/Vuorotellen.pdf>
- <http://papunet.net/tietoa/kommunikointikeinot>
- http://www.aivoliitto.fi/files/176/kommunikointi_www.pdf

TULKKIPALVELUIDEN KÄYTTÖ

Tällä hetkellä suurimmat Raumalla varhaiskasvatuksessa olevat muunkieliset kieliryhmät suomen- ja ruotsinkielisten ohella ovat:

- Viroa äidinkielenään puhuvat
- Puolaa äidinkielenään puhuvat
- Ranskaa äidinkielenään puhuvat
- Venäjää äidinkielenään puhuvat

Lista näiden kielten tulkkipalveluista löytyy Rauman kaupungin varhaiskasvatuksen verkkosivulta. Tulkkauspalveluissa kannattaa ottaa myös kustannukset ja pohtia aina myös etätulkkauspalveluiden mahdollisuus, joko puhelimen välityksellä (esim. matkapuhelin kaiutinpuhelutilassa tai varsinainen ns. neuvottelupuhelin tai –lisälaite) tai tietokoneen välityksellä, joko pelkkänä puheena tai videokuvan kanssa ns. videotulkkausena. Videokuvan käyttö mahdollistaa rajoitetusti myös kuvien tekstin ym. tulkintaa. Mikäli tulkkauksen kohteena on esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman tms. asiakirjan täyttäminen etä- ja lähitulkkausta helpottaa usein jos tulkilla on käytössään asiakirjan tyhjä kopio joko paperilla tai sähköpostilla. Etätulkkauksessa on otettava huomioon aina myös sekä asioiden salassapito, luottamuksellisuus sekä viestintävälineen tietoturva luottamuksellisten asioiden käsittelyssä. Internetin kautta toimittaessa yhteyden on oltava aina salattu ja esim. Skype-nettipuhelimen käyttö edellyttää aina asiakkaan hyväksymistä. Tietoja yhteyteen ja sovelluksiin liittyvistä tietoturvasasioista saa Rauman kaupungin tietohallinnosta.

LINKKEJÄ LISÄTIETOOON ERILAISISTA KULTTUUREISTA

Koska eri kulttuureista, kulttuurienvälisestä yhteistyöstä sekä monikulttuurisuudesta on saatavilla varsin runsaasti lähdeaineistoa muun muassa internetissä, on tässä kohdin päädytty tarjoamaan lähinnä muutamia linkkejä eri aineistoihin jotka op-
paan kirjoitushetkellä ovat olleet olemassa tähän tarkoitukseen.

Ohessa muutamia linkkejä tällä hetkellä tarpeellisiksi katsottuihin aineistoihin ja -
lähteisiin.

Eri uskonnot:

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=12958&culture=fi-FI&contentlan=1>

Eri kulttuurit:

<http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=12677&culture=fi-FI&contentlan=1>

Virolainen kulttuuri:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Viro>

<http://oppiminen.yle.fi/viro/tavat-kulttuuri>

Venäläinen kulttuuri:

http://fi.wikipedia.org/wiki/Ven%C3%A4l%C3%A4inen_kulttuuri

<http://www.moped.fi/kulttuurit/venaja.html>

http://www.peda.net/veraja/projekti/centraali/jao/venaja/matk/3?vp=singlemodule&m_id=310199&sp=viewannounce&a_id=39218

Latvialainen kulttuuri:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Latvialaiset>

<http://www.finland.lv/public/default.aspx?nodeid=42306&contentlan=1&culture=fi-FI>

Liettualainen kulttuuri:

<http://www.finland.lt/public/default.aspx?nodeid=47046&contentlan=1&culture=fi-FI>

Puolalainen kulttuuri:

<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=30983&contentlan=1&culture=fi-FI>

Ranskalainen kulttuuri:

http://fi.wikipedia.org/wiki/Ranskan_kulttuuri

<http://oppiminen.yle.fi/ranska/tavat-kulttuuri>

Syyrialainen kulttuuri:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Syyria>

<http://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/uutiset/syyrian-kriisi/>

LINKKEJÄ LISÄTIETOOON TOISTA KIELTÄ ÄIDINKIELENÄÄN PUHUVIEN SUOMENKIELEN TUKEMISEEN SEKÄ MONIKULTTUURISEEN VARHAISKASVATUKSEEN

Ohessa joitakin työryhmän kokoamia linkkejä ja vinkkejä maahanmuuttoon, kotoutumisen tukemiseen, suomi toisena kielenä -opetukseen sekä monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen

- **Rauman kaupungin maahanmuuttajien palvelut**
→ <http://www.rauma.fi/maahanmuutto/>
- **Moped on monikulttuurisen pedagogiikan sivusto, joka on suunnattu kouluikäisten lasten opettajille ja heidän vanhemmilleen [OPH & Turun kaupunki]**
→ <http://www.moped.fi/>
- **Verkkomateriaalit Luku- ja kirjoitustaidottomille (taso 0-) [Suomi toisena kielenä -opettajat ry]**
→ <http://www.s2opettajat.fi/linkit/verkkomateriaalit/>
- **LUKIMAT –sivusto [Niilo-Mäki Instituutti]**
→ <http://www.lukimat.fi/etusivu>
- **Ekapeli-Maahanmuuttaja [Niilo-Mäki Instituutti]**
→ <http://www.lukimat.fi/lukeminen/materiaalit/ekapeli/ekapeli-maahanmuuttaja>
- **Papunet [runsaasti tukikuvia]**
→ <http://papunet.net/kuva/>
- **Papunet [harjoituksia]**
→ <http://papunet.net/pelit/>

